

Ma Mindenszentek napja van. Az alacsonyan szálló felhők, a folyamparti kopaszodó fák, s a préri halványkék világa a régi emlékek Mindenszentekjeit juttatják eszembe: a sárguló akácokat a temetőhegyen, a hamvas levelű őszirózsákat a kiskertekben, s a díszes törzsű gyertyákat a sárga hantú sírokon.

Tegnap meg mindenszenteki vásár volt otthon. Az emberek kora hajnalban a nyakukba vették az országutat, vásárra hajtották a teheneket, hogy azok árából téli ruhát vásárolhassanak a gyerekeknek és hízőnak valót karácsonyi disznóvágásra. Az én emlékezetemben úgy egybe tartozik a két fogalom: Mindenszentek és a vásárok, mint a kakas kukorékolása a hajnalhasadással.

Borongós őszi délutánokon, mint ez a mai is, megkondultak a toronyban a harangok. Előbb a nagy, utána az ócska és a kicsi, majd mindhárom együtt. Az álmos denevérek ijedten röppentek ki a templom padlásáról, a gondnokok pedig úgy terelgették a népet a templom udvarán, mint juhász a nyáját. Minket gyerekeket előre, négyesével; két oldalra a felnőtt lányokat és fiukat, kettesével; a kegykép mögé az éltes embereket, s a legvégére a fehérnépet, kezdve a fiatal menyecskéktől a hajlott hátú öreg asszonyokig.

A zászlók ritmusosan lengtek az őszi szélben. A falu megtelt a harangok rézhangú zúgásával és a processzió halottakat idéző énekeivel. Mi olykor-olykor kiugrottunk a sorból, előre futottunk a temető irányába, ahová a körmenet igyekezett. A kékes távolságból úgy tűnt a gyülekezet, mint egy fekete sereg. Fekete miseruha a papon, fekete zászlók a szélben, s feketébe öltözött hívek, ajkukon gyászos énekekkel:

A Te nyugalmadban, U-uram,

Hol minden szentjeid megnyugszanak...

Tegnap pedig mindenszenteki vásár volt, mint mondom, mely kora hajnalban mozgósította a népet a falunkban. Üres szekerek kotyogó kerekeikkel sorakoztak egymás után a kanyargós úton, az út két oldalán jószágot vezető emberek igyekeztek Nyírbátorba.

Én is sokat jártam ebben a vidéki városban apámmal, amikor még megvolt a szatócs üzletünk és a Pista nevű lovunk. Az elhaladó utasok gyakran tréfálkoztak - mert apámmal, akit majdnem mindenki ismert a környékben, lehetett tréfálkozni - hogy tartsuk a ló száját erősen, nehogy elragadjon velünk!

Dehogy ragadt el! A mi Pistánkat kevesen látták ügetni. Nagyon unatkoztam a rázós szekéren, mert apám nem tulajdonított fontosságot a beszélgetésnek. Néha megkérdeztem tőle:

- Apám, hány kanyart kell még menni?

Apám letette az újságot, melynek fejléce alatt szántó-vető ember tartotta az eke szarvát, előre nézett, majd hátra, s fontoskodva megjegyezte.

Mindenszenteki vásárok

Written by Miska János

- Negyvenkettőt!

Tréfa volt ez, mert minél több kanyart hagytunk magunk mögött, ő annál többet jósolt hozzá.

Hát ide mentek a népek Mindenszentek napja előtt.

Egyik alkalommal apám is behajtotta Mancit, az egyik tehenünket, hogy legyen miből friss portékát hozni az ünnepekre az üzletbe. Kora hajnalban kelt, megetette Pistát és a teheneket. Miután elvégezte az istállóban a dolgát, bejött, megmosakodott a vederből, futtából elmondott egy imát, s elfogyasztotta az anyánk készítette reggelit. Aztán „Istenem segíts!” szólással elbúcsúzott tőlünk. Kivezette Mancit, levette róla a láncot, a tornácfához dobta nagy csörömpöléssel, olcsó csepű köteletett kötött rája. Nekiindultak, de Mancit, mintha megérezte volna sorsát, megmakacsolta magát.

Mi kikeltünk az ágyból, s az ablakon keresztül néztünk ki az udvarra, Mancit, a család régi kedves tagját sajnálva. Szegény pára szomorkás ábrázattal nézegetett vissza, mintha tőlünk és a meleg istállótól akarna búcsút venni. Mikor becsapódott mögöttük a kisajtó, elfogott bennünket a sírás.

- Majd vesz apátok másikat tavasszal - vigasztalt bennünket anyánk.

Az utcán a tehén megmakacsolta magát, szétvetette mellső lábait, a hátsókat begömbítette. Apánk kedveskedve szolongatta, a fejét simogatta a két szarva közt. Szerettem volna utánuk szökni, mert számomra Nyírbátor jelentette a világ közepét. Sokszor órák hosszat ott álltam a tölgyes parkban, a városháza előtt, mialatt apám a Lefkowitzs nagykereskedésben válogatta a portékát, és le sem tudtam venni tekintetem arról a magas toronyról, melynek párját nehéz volt elképzelni. A bevásárlás után apám a hentesüzletben vett nagy szál kolbászt, srégen vágva, s jóízűen fogyasztottuk finom ropogós zsömlével és péki sóskiflivel.

De leginkább a mindenszenteki vásár vonzott engem, ahová messze földekről jöttek a hentesek és lakkos csizmás kupecsek.

- Na, mennyiért csúfolja ezt a csúnya öreg sátort? - bele csapva az eladó tenyerébe, alkudoztak.

Ma már jól tudom, hogy e híres vásárokba nem azért mentek, hogy a városháza büszke tornyát bámulgassák, és este, ha jó vásárt csináltak, ha rosszat, egymás vállába ölelkezve végignótázzák a falut. Az eső egész nap verte a vásárosokat, az eladók gémberedett kézzel tartották a hátukat felkunkorító jószág kötelét, mialatt a kupecsek jártak, hangosan alkudoztak.

- Héj, szomszéd, nem gondolta még meg magát?

Az eladó körülnézte a tehenét, mintha most látná először. Gondolkozott, kalkulált.

- Kétszáz pengőnek alatta nem eladó - válaszolt.

Mindenszenteki vásárok

Written by Miska János

Erre nagy csoport ember jött, hosszú hajjal, nyakukon feltűrt kabát gallérral. Ócsárolták a tehenet, ahogy csak a nyelvükre jött.

- Ezért akar maga kétszáz pengőt?!
- Öreg ez szegény, mint az országút!
- A fogai ki sem látszanak az ínyéből.
- Boldog isten, hogy is tud ez járni a kajmós virgácsain?
- Ád ez két deci tejet, hallja? Hisz a tejmirígyei teljesen fel vannak száradva. - Aztán a kupecnek. - Ne adjon érte százötvenet se, jó ember, ha van egy kis sütnivalója.

De ezeket nem kellett komolyan venni. Hajcsárok voltak, s azért kaptak húsos napszámot a kupecektől, hogy leverjék a jószág értékét. Az eladót is sokan ismerték, oda sereglettek, dicsérték a tehenet, az egyik bele is csipett a jószág vékonyába, mire szegény pára nagyot ugrott.

- Na látja, kedves uram! - mondta a kupecnek. - Lerúgja ez a gerendát is az ólban.

Igérték érte kétszázat, meg annál is többet, verték fel az árát, mint árverésen. Ettől a hajcsárok elsomfordáltak, ámbár ismerték ők ezt a fogást, vele járt a vásárok etikájával. A kupec azonban háromszor is visszajött, ha kedvére való volt a jószág, s újból belecsapott az eladó tenyerébe.

- Száznyolcvan, vagy adja meg magát a Kisjézus!

*

Mindenszenteki vásárok...

Úgy élnek az emlékezetemben, mint feledhetetlen drámai események. Egész nap kihalt volt a falu, csak alkonyat táján kezdett megindulni az élet. Jöttek haza a vásári népek, hangosan beszélgetve szekereik tetején, feltűrt gallérjaik mögül. A kémények füstje fátyolosan ereszkedett a nyirkos földre. Gyerekek futottak apjuk elé.

- Édesapám, hozott vásárfiát?
- Jaj, dehogy hoztam, dehogy hoztam, gyermekeim. Összeverekedtek a vásári zsidók. Én is alig tudtam elszaladni. Jaj, jaj, még most is hogy fájnak a lábaim...

Aztán nótázók jöttek, sáros csizmáikkal rúgdalva a taktust a korhadt desza kerítéseken:

Korcsmárosné, van-e bora ja pincébe',

Hozza jide, mind megiszom majestére...

Mi az ablak előtt álltunk és visszafojtott lélegzettel hallgattuk a nótázókat, akikbe az ördög bújt „majestére”. És azt lestük, apánk vajon melyik csoporttal érkezik haza?

Másik banda is jött, nótaszóval. Egyikük belekapaszkodott a kisajtónkba és úgy rázta, mintha sarkáról akarná letépni. Tele tüdőből szidta a gazember kupect, hogy száradjon le a karja, mert olyan cudarul becsapta őt. A többiek rimánkodtak neki, kérlelték, testvér, az ég szerelmére, ne csinálj ilyen cirkuszt a falu színe előtt. Aztán magára hagyták, s tovább mentek nótázva:

Ha berugok vegyen fel a két karjába,

Lánya mellé fektessen le jadíványra...

Elhaladtak a kapunk előtt, vártunk egy kis ideig. Ha nem hallottunk dübörgést a tornácon, megkönnyebbülve vártuk a harmadik, negyedik, az ötödik bandát. Egyikkel apánk is hazaérkezett. Őt azonban nem hallottuk énekelni, legalábbis a házunk előtt nem. Bejött, jó estét köszönt. Volt kedves szava anyánkhoz, hozzánk is. Elmondta, hogy Mancit egy Nyírgelsére való jóra való ember vette meg, ami megvígasztalt bennünket. Elfogyasztotta a vacsoráját. Aztán a meleg ételtől felkavarodott benne az ital, arca elfehéredett, últ a karosláda végén, s többé nem lehetett kihúzni belőle egy szót sem. A zsebében matatott, komoran nézett maga elé. Egyszer csak hirtelen felállt, nagy lendülettel odacsapott a petróleum lámpához. Azzal, mint magát kitombolt orkán, elcsendesült. Leült, hallgatott. Megkérdezte, elkészítettük-e a házifeladatot. A választ félig megvárva, levetette a vizes ruháját, anyánk megvetette neki az ágyat, betakarta, s hamarosan elnyomta az álom. A tűzhely pirosnyelvű lángja fényében megvilágított arca a római katona képét juttatta az eszembe a katekizmus könyvünkben.

Mialatt anyánk felseperte az üvegdarabokat, mi csendesen ültünk a karosládán, mit sem értve azokból a gigászi erőkből, amelyek a sötétséget előidéztek.

Igen, ma Mindenszentek napja van otthon is.

A népek talán az alkonyatnak ebben az órájában szállingóznak haza a temetőből, miután felújították elhunyt hozzátartozóik sírját. És most gyertyák égnek az ablakokban, annyi szál, ahány halott a családból, s az aranykeretes szentképek előtt imádkoznak a halottak lelkiüdvéért.

Az imádság után megvitatják, hogy kinek a sírja volt legszebben feldíszítve. Vannak ott olyan emberek, akik valóságos szobrász kezekkel formálják a nedves sárga földet piramis alakba, téglalap alakba, koporsó alakba, egyenes vonalú átlókkal, vagy homokkereszttel a tetején, különböző díszítményekkel az átlók és keresztek körül, fehér kötörmeléből, apró darabokra zúzott szódavizes üvegekből. Az asszonyok és lányok virágkoszorúkat helyeznek a sírokra, díszes törzsű gyertyákat a fejfákra, melyek vibáló fényétől olyan lesz a temető környéke, mint az égbolt a maga csillagmiriádjaival.

Én meg itt állok az ablak előtt, az emlékekbe mélyedve, mintha az elmúlt Mindenszentek ősi jellegét fürkészném. De hol találhatom azt meg ebben az idegenségben, ahol a harangok zúgását elnyeli a feneketlen préri, apám pedig, lecsendesülve, feladta az étellel folytatott szívós

harcát, melynek drámai megnyilvánulása egy-egy lámpa darabokra hullását idézte elő.

Anyám a helyi eseményekről ír színes leveleiben, melyekben megbújjik az öregedés, a fáradottság érzése, s az apám készülő leveléről. De, tudja Isten, én jobb szeretném ha nem írna, mert képzetemben nem az öregedéssel járó hiányosságaira szeretnék emlékezni, hanem arra a csodálatos emberre aki ereje teljében ő valóban volt: arra szegénység ellen küzdő igazi óriásra.

További Miska eredetiekért látogassa meg a szerző honlapját a www.johnmiska.com címen